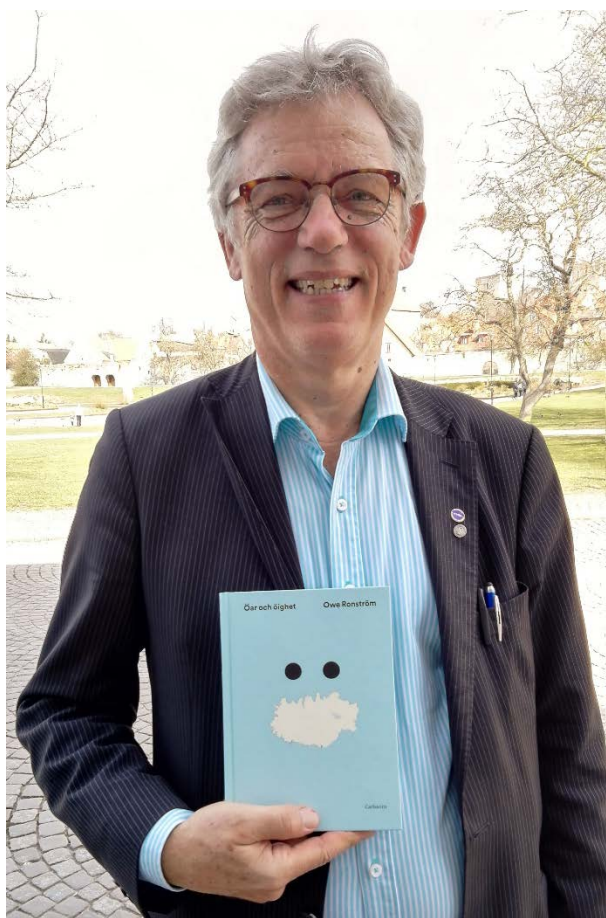

Kirjailija Petri Tammisen Itämeri-haastattelusarja, osa 2

Mahdollisuuksien saaret

Owe Ronström, Visby

Owe Ronström on kansatieteen professori Visbyssä Gotlannissa. Viime vuodet hän on tutkinut saarien olemusta, erityisesti niiden kulttuurisia ja sosiaalisia ulottuvuuksia. Vuonna 2016 hän julkaisi aiheesta kirjan *Öar och öghet*. Ronström on syntynyt ja kasvanut Gotlannissa.

”

En ole koskaan laskenut, kuinka monella saarella olen käynyt, mutta on niitä varmasti viitisen sataa. Tunnen erään japanilaisen saaritutkijan, joka on laskenut käyneensä yli tuhannella saarella.

Toisaalta jo pelkästään Ruotsissa olisi noin 250 000 ja Suomessa noin 180 000 yli aarin kokoista saarta. Vain Kanadalla on enemmän saaria.

Saaren täsmällinen määrittäminen on kylläkin vaikeaa. Äärimmäisimmät saari-intoilijat sanovat, että jos sinne menee silta, se ei ole enää saari. Minusta silta paremminkin korostaa saaren saarimaisuutta. Sellaisella saarella, jossa sillan näkee joka päivä, se muistuttaa jatkuvasti, että nyt ollaan jossakin toisaalla.

Itämeren erityisyys perustuu saaristoon. Tämä on maailman saaristoinen meri. Voi sanoa, että Itämeri ei ole *archipelago* vaan *aquapelago*, siis *meristö*, koska vesi on jakaantunut niin moniin pienempiin alueisiin.

Ruotsin kielen *ö* (saari) tarkoittikin alun perin vettä eikä maata, sillä sen juuret ovat sanassa *aqua*. Sana *å* (joki) on samaa alkuperää. Eli kun meillä on Öland ja Suomessa Åland, ne tarkoittavat ihan samaa asiaa, ”vesimaata”. Myös englannin *island* on samaa juurta, se oli alkuaan *iland*.

Saaristo on vaikuttanut Suomen ja Ruotsin historiaan tietenkin valtavasti. Koko meidän kulttuurimme ovat syntyneet saaristossa. Eivät Kalevalankaan tarinat ole mantereiden tarinoita, ne ovat saariston tarinoita.

Mutta Ruotsille ja Suomelle on yhteistä myös se, että me kiellämme tämän historiamme. Kieltäminen alkoi jo 1700-luvun puolivälissä, kansallisvaltioiden synnyn myötä. Valtion malli saatiin Ranskasta ja

Saksasta, ja ne ovat tietenkin hyvin mantereellisia maita. Josta seurasi se, että mielikuva valtiosta tarkoitti jotakin hyvin yhtenäistä aluetta. Kun tämä ei täsmännyt Skandinaviaan, täällä piti erikseen korostaa vahvaa manteretta ja kieltää kaikki sirpaleisuus.

Tämä johti saariston kulttuuriseen sivuuttamiseen. Saaret ovat jotakin, joka jäi yli. Meillä on maailman tihein saaristo, mutta kun katsoo vanhoja karttoja, niistä ei mitenkään huomaa sitä. Saaret jätettiin yksinkertaisesti merkitsemättä. Se on paljonpuhuvaa, sillä kartat ovat aina myös kuvia ajattelustamme.

Sotien aikaan saaret tietysti muistetaan, koska silloin niiden arvo äkkiä nousee, siis strateginen arvo. Mutta kun sota on ohi, saaren merkitys unohdetaan jälleen.

Meillä Gotlannissa strategisen arvon nousu näkyy juuri nyt, kun saarta taas militarisoidaan. Olen siitä pelkästään surullinen. En usko, että saaren sotilaallinen varustaminen ratkaisee mitään. Sillä ei tule olemaan merkitystä mahdollisissa konfliktitilanteissa, tulevaisuuden teknologisissa sodissa. Varustautumisen varsinainen tarkoitus onkin luoda turvallisuuden mielikuvia mantereella, ei täällä. Valtioiden täytyy jotenkin osoittaa, että ne reagoivat uhkakuihin.

Miksi saaret sitten kannattaisi noteerata, mitkä ovat ne todelliset syyt? Ainakin se, että maailmassa ratkotaan nyt monia rajallisuuteen liittyviä kysymyksiä, ja saarissa ne kysymykset ymmärretään aivan luontaisesti. Saarella on pakko oppia, mitä ympäristön kantokyky tarkoittaa. Saarella opitaan myös, että asiat eivät vain tapahdu, ne pitää itse tehdä, ja siinä tekemisessä pitää luottaa toisiin, yhteisöön.

Tilanteessa, jossa pitäisi keksiä uusia ratkaisuja, saaret ovat mahdollisuuksia, esimerkkejä. Saaret ovat maailman monimuotoisimpia paikkoja. Biologinen monimuotoisuus on selvästi suurinta saarilla, mutta niin on myös kulttuurinen ja sosiaalinen monimuotoisuus. Saarilla on kehittynyt ja siellä on ollut pakkokin kehittää kaikenlaista, jännittäviä ratkaisuja, hyvin erilaisia tapoja organisoida elämää, yhteiskuntaa.

Meillä on tästä esimerkkejä ihan lähellä, mutta niitä ei noteerata. Esimerkiksi Ahvenanmaalla on ainutlaatuinen poliittinen ja organisatorinen hallinto.

Voi tietysti olla, että saarelaiset vähättelevät joskus itsekin itseään. Esimerkiksi täällä Gotlannissa on pitkä perinne sellaiselle ajattelulle, että kaikki hyvä ja uusi tulee mantereelta. Ihan viime vuosikymmeniin asti ajateltiin, että jos on kaksi tuotetta, toinen saaresta ja toinen mantereelta, se mantereelta tuleva on parempi.

Kaikkein kiinnostavinta saarissa on kuitenkin mielikuvien taso. Saaret todella ruokkivat meidän mielikuvitustamme. Jotkut seikkailut ovat mahdollisia vain saarella. Saaret edustavat eräänlaista kollektiivista fantasiaa, jotakin hyvin myyttistä.

Kun ajattelemme saarta, ajattelemme sellaista elämän ulottuvuutta, joka ei ole tässä ja nyt. Eksistentiaaliset tuntemuksemme saavat saarissa maantieteellisen muodon.

Saaret siis houkuttelevat, koska ne ovat jotakin ihan muuta. Me matkustamme saarille päästäksemme irti, pois. Joskus saaret edustavat myös toista aikaa. ”Kuin Ruotsi 50-luvulla”, sanovat tukholmalaiset Ahvenanmaalla. Niin he haluavat sen nähdä, koska he haluavat jonnekin, jossa elämä ei ole tätä samaa.

Saarelaisilla itsellään sen sijaan on usein hyvin kaksijakoinen suhde saareensa. Saari on aina hiukan paratiisi ja hiukan helvetti. Saari merkitsee saarelaisille eristystä mutta toisaalta myös poikkeuksellisen vahvoja yhteisön välisiä yhteyksiä. Saarella on aina hiukan tuhoutumisen uhkaa mutta toisaalta myös mahdollisuuksia, tulevaisuutta, toivoa.

”

Pullopостin kolmiosaisessa kaunokirjallisessa kesäsarjassa julkaistaan kirjailija Petri Tammisen tekemiä haastatteluja Suomen ja Ruotsin saariston ja ulkoluotojen asukkaista. Kirjoitukset julkaistaan kolmena heinäkuuisena torstaina Centrum Balticumin 10-vuotisjuhlavuoden kunniaksi.

Petri Tamminen on vääksyläinen kirjailija, joka on julkaissut 11 kaunokirjallista teosta, tuoreimpina Suomen historia (2017) ja Meriromaani (2015). Hän on syntynyt Helsingissä vuonna 1966 ja käynyt koulunsa Turussa. Meressä häntä kiinnostaa, viehättää ja pelottaa se sama kuin avaruudessa: käsittämätön suuruus.